

Działania bibliotek i organizacji bibliotecznych na rzecz promowania inkluzywności i różnorodności w odniesieniu do społeczności LGBTQ+¹

Przemysław Krysiński

ORCID: 0000-0001-7946-3515

Natalia Pamuła

ORCID: 0000-0002-0686-7268

*Institut Badań Informacji i Komunikacji
Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu*

Abstrakt

Teza/cel artykułu: Przedmiotem artykułu są działania stowarzyszeń bibliotecznych i bibliotek publicznych w zakresie promowania inkluzywności i otwarcia na problemy osób ze społeczności LGBTQ+. Celem jest zaprezentowanie wybranych inicjatyw podejmowanych z myślą o wspieraniu osób nieheteronormatywnych i przedstawienie bibliotek publicznych jako instytucji odgrywających istotną rolę w promowaniu różnorodności.

Metoda: Zastosowano metodę wielokrotnego studium przypadku, za pomocą której dokonano przeglądu działań podejmowanych w ramach najważniejszych stowarzyszeń i organizacji bibliotecznych oraz zwrócono uwagę na przykładowe działania inicjowane przez biblioteki publiczne w Polsce i zagranicą.

Wyniki: W wyniku przeprowadzonej analizy zauważono, że zagadnienia związane z promowaniem różnorodności w bibliotekach w odniesieniu do osób ze społeczności LGBTQ+ często stanowią przedmiot zainteresowania członków stowarzyszeń bibliotecznych, funkcjonujących zarówno na szczeblu lokalnym, jak i międzynarodowym. Zgodnie z ich zaleceniami, więcej bibliotek publicznych decyduje się na poszerzanie swojej działalności o wszelkiego rodzaju wydarzenia promujące otwartość i inkluzywność wśród lokalnej społeczności.

¹ W tekście autorzy posługują się sformułowaniem LGBTQ+ rozumianym jako akronim od słów: lesbijki (ang. *lesbians*), geje (ang. *gays*), (osoby) biseksualne (ang. *bisexuals*), (osoby) transpłciowe (ang. *transgenders*) oraz (osoby) queerowe (ang. *queers*), czyli niewpisujące się w żadną z opisanych kategorii lub identyfikujące się z więcej niż jedną. Słowo *queer* jest często używane zamiennie z LGBTQ+ i oznacza osoby nieheteronormatywne (ang. *nonheteronormative*). Dodany do akronimu plus odnosi się do wszystkich pozostałych tożsamości seksualnych lub płciowych – także do tych, które do tej pory nie zostały zdefiniowane i opisane w literaturze naukowej. Pierwsze cztery litery akronimu określającego społeczność osób *nieheteronormatywnych są stale i jeszcze do niedawna stosowano wyłącznie tę formę zapisu*. Por. List of LGBTQ+ terms (2024), [online] [21.02.2024], <https://www.stonewall.org.uk/list-lgbtq-terms>.

Wnioski: Działania bibliotek wykraczające poza katalog typowych usług bibliotecznych wymagają głębszej analizy. Biblioteki mają szansę odgrywać istotną rolę w promowaniu właściwych postaw i w walce z uprzedzeniami, zwłaszcza w stosunku do osób nieheteronormatywnych, co ma wyjątkowe znaczenie w Polsce – kraju, w którym przez ostatnie lata osoby ze społeczności LGBTQ+ wielokrotnie stawały się celem ataków ze strony partii rządzącej, przedstawicieli polskiego rządu czy głowy państwa.

Słowa kluczowe

Biblioteki. Inkluzywność. LGBTQ+. Różnorodność. Społeczność LGBTQ+. Stowarzyszenia.

Tekst wpłynął do Redakcji: 4 marca 2024 r.

1. Wprowadzenie

Biblioteki mierzą się obecnie z problemem spadku liczby osób korzystających z ich usług. Jedną z ważniejszych przyczyn tego zjawiska jest postępujący rozwój technologiczny i wynikający z niego łatwiejszy dostęp do publikacji, które coraz częściej oferowane są w formie cyfrowej. Powstaje także więcej repozytoriów i serwisów, w których znaleźć można elektroniczne wersje dokumentów, także tych najbardziej poszukiwanych. Na przestrzeni ostatnich dekad, instytucje sektora GLAM musiały dostosować się do nowej sytuacji, jednocześnie zachowując status instytucji stojących na straży ochrony dóbr kultury i gromadzących dokumenty ważne z punktu widzenia nie tylko miasta, regionu i kraju. Zmianie uległ nie tylko katalog oferowanych usług, ale także sposób funkcjonowania. Biblioteki publiczne coraz częściej pełnią rolę instytucji wspierających procesy partycypacyjne, podejmując działania w zakresie promowania inkluzywności, różnorodności i przeciwdziałania agresji. Obecnie niezwykle istotne jest otwieranie się na użytkowników o różnych potrzebach, w tym osoby ze społeczności LGBTQ+, które częściej poszukują w bibliotekach nie tylko rzetelnej informacji, traktując te instytucje jako miejsca przyjazne i otwarte. W tym kontekście warto wspomnieć o działaniach bibliotek publicznych, które częściej decydują się na poszerzanie katalogu swoich usług o wszelkiego rodzaju spotkania, seminaria, warsztaty, odczyty i zajęcia, których podstawowym celem jest uwrażliwianie lokalnej społeczności na problemy innych osób, przede wszystkim tych zmagających się z brakiem akceptacji i poczuciem lęku.

W tym przypadku decydujące znaczenie ma także więź, jaką biblioteka może nawiązać z korzystającym z jej usług czytelnikiem. Jak podkreślają Paweł Mildner i Marzena Zgorzelska, proces więziotwórczy wymaga czasu i zaangażowania obu stron, a kluczowe dla zapewnienia odbiorcy odpowiednich warunków jest sprawne funkcjonowanie biblioteki oraz lepsze dostosowanie zakresu oferowanych usług. Zaufanie do instytucji można zwiększyć m.in. poprzez odpowiednią organizację zbiorów, komunikatywność, przyjazne godziny otwarcia, dbałość o spójność estetyczną infrastruktury i nadążanie za rozwojem technicznym. Budowa więzi

z czytelnikiem odbywa się także na drodze kreowania własnej marki – obecności w mediach społecznościowych, umiejętności szybkiego reagowania na potrzeby wymagających czytelników, a także chęci organizowania wydarzeń włączających (Mildner; Zgorzelska, 2016). W myśl tego, podstawowym celem niniejszego artykułu jest przedstawienie bibliotek publicznych jako instytucji odgrywających istotną rolę w promowaniu różnorodności i zaprezentowanie wybranych inicjatyw podejmowanych z myślą o wspieraniu osób nieheteronormatywnych. W opracowanym przeglądzie posłużono się metodą wielokrotnego studium przypadku, za pomocą której przybliżono działania podejmowane w ramach najważniejszych stowarzyszeń i organizacji bibliotecznych oraz te inicjowane przez biblioteki publiczne w Polsce i zagranicą.

2. Początki ruchu na rzecz wspierania osób nieheteronormatywnych

Poprzednie stulecie obfitowało w wiele wydarzeń, których intencją było zwrócenie uwagi na problem dyskryminacji osób ze społeczności LGBTQ+. Jednak największą okolicznością, która zapoczątkowała powstanie zorganizowanej grupy wspierającej mniejszości, była seria zamieszek między policją a protestującymi osobami LGBTQ+ mająca miejsce w Stanach Zjednoczonych od 28 czerwca 1969 r., nazwana później powstaniem w Stonewall. Chociaż wiele osób walczących o swoje prawa ucierpiało w trwających sześć dni starciach, narodziny ruchu o tej samej nazwie stanowiły krok milowy dla wszystkich dyskryminowanych osób, które miały nadzieję na zmiany w zakresie podejścia do społeczności LGBTQ+, a przede wszystkim objęcie jej członków taką samą troską i opieką, jak pozostałych obywateli. Warto dodać, że pod koniec lat 60. ubiegłego stulecia homoseksualizm był uważany w całym stanie Nowy Jork za przestępstwo. Związki osób tej samej płci zostały tam zalegalizowane dopiero dwie dekady później. Prawo nie pozwalało na prowadzenie wszelkiej działalności wspierającej organizacje gejowskie, dlatego też w tamtych czasach wiele lokali funkcjonowało bez koncesji na alkohol, ryzykując kontrolę ze strony miejscowej policji. Napięta sytuacja wynikająca ze zwiększającej się liczby kontroli dokonywanych w tych miejscach skłoniła ich klientów do podjęcia walki o swoje prawa. Wydarzenia z czerwca 1969 r. nie były jedynymi, w wyniku których dokonano licznych aresztowań. Podobnie było w pozostałych częściach kraju (1969: *The Stonewall...*, 2024).

Jedną z osób najbardziej zaangażowanych w prawa gejów i lesbijek w Ameryce była Barbara Gittings, działająca już w latach 50. W 1958 r. założyła w Nowym Jorku oddział pierwszej organizacji lesbijskiej Daughters of Bilitis (DOB), stworzonej w San Francisco. W późniejszych latach kierowała także redakcją pierwszego ogólnokrajowego miesięcznika „The Ladder”, który był adresowany do lesbijek. Działaczka wspierała organizację protestów nie tylko w Nowym Jorku, ale także w Waszyngtonie i Filadelfii, gdzie odbyły się pierwsze publiczne demonstracje na

rzecz mniejszości. Wydarzenia w Stonewall stanowiły pokłosie wcześniej organizowanych akcji, które upamiętniono w 1970 r. paradą w Nowym Jorku. Było to wydarzenie, które społeczność LGBTQ+ do dziś uznaje za pierwszą paradę równości zorganizowaną w Stanach Zjednoczonych (Barbara Gittings..., 2015).

3. Działalność organizacji bibliotecznych na rzecz osób ze społeczności LGBTQ+

Barbara Gittings prowadziła także działalność na rzecz promowania literatury gejowskiej i eliminowania dyskryminacji w bibliotekach w całym kraju. Zgłosiła chęć udziału w pracach Gay Task Force – pierwszej organizacji wspierającej potrzeby osób ze społeczności LGBTQ+, założonej przy American Library Association (dalej: ALA). Działaczka przez 16 lat pełniła funkcję koordynatorki grupy, a zwieńczeniem jej aktywności było zredagowanie bibliografii Gay Task Force oraz spisanie historii działalności grupy w ramach stowarzyszenia ALA. American Library Association przyznało jej także dożywotnie członkostwo, mimo iż nie była zawodową bibliotekarką (Barbara Gittings..., 2015).

Gittings zależało na zwiększeniu widoczności homoseksualnych pracowników i pracowniczek bibliotek. W trakcie konwencji ALA w Dallas aktywistka promowała różnorodność i inkluzywność wśród uczestników spotkania, inicjując akcję bezpłatnego przytulania osób tej samej płci. Na początku lat 70. wspomniana grupa zadaniowa prowadziła działania na rzecz przeniesienia książek o ruchu wyzwolenia gejów w Bibliotece Kongresu, które przechowywano pod hasłem „Anormalne stosunki seksualne, w tym przestępstwa na tle seksualnym”. W 1972 r., po otrzymaniu listu z prośbą o przeklasyfikowanie, Biblioteka Kongresu zgodziła się na zmianę, przenosząc te książki do nowo utworzonej kategorii HQ – „Homoseksualizm, lesbijstwo – ruch wyzwolenia gejów, ruch homofilski”. Gittings wielokrotnie podkreślała potrzebę włączania i katalogowania materiałów o tematyce bliskiej osobom ze społeczności LGBTQ+ w bibliotekach publicznych. Warto podkreślić, że były to czasy, w których na półkach bibliotecznych próżno było szukać nie tylko fachowej literatury, ale także beletrystyki przeznaczonej dla czytelników ze społeczności LGBTQ+. Pisał o tym m.in. w swojej książce *The Joy of Cataloging* Sanford Bermann w 1981 r. Członkowie stowarzyszenia zwracali uwagę na kwestię równego dostępu do informacji oraz wskazywali problemy uniemożliwiające właściwą realizację zadań bibliotek w tym zakresie. Wśród najważniejszych przeszkód wymieniono m.in.: brak zrozumienia dla potrzeb osób LGBTQ+, wrogość i działania zmierzające do niszczenia zbiorów, których treść dotyczy osób nieheteronormatywnych oraz brak chęci współpracy z organizacjami wspierającymi inkluzywność i otwartość (*Libraries Respond...*, 2024).

Na wspomnianym kongresie ALA w Dallas odbyła się dyskusja panelowa z udziałem Joan Marshall i Stevena Wolfa, którzy skrytykowali seksistowskie

i homofobiczne etykietowanie, a także niewłaściwe oznaczanie zbiorów za pomocą klasyfikacji dziesiątej Deweya. Ich uwagi zostały później opublikowane w książce *Revolting Librarians*. W podobnym tonie wypowiadał się Sanford Berman, który postulował usunięcie odniesień do „perwersji seksualnej” przy katalogowaniu zbiorów o tematyce LGBTQ+. W bibliotece hrabstwa Hennepin Berman i jego współpracownicy opracowali nowe działy tematyczne dotyczące seksualności i pokrewnych zagadnień. Wiele z nich zostało później przyjętych przez inne biblioteki. Od tego momentu biblioteki w Stanach Zjednoczonych przestały polegać wyłącznie na klasyfikacji przygotowanej przez Bibliotekę Kongresu przy opracowywaniu zbiorów. Coraz częściej korzystano z pomocy osób ze społeczności LGBTQ+ i tworzono nowe słowniki kontrolowane oraz indeksy czasopism. W 1986 r. skupiona przy ALA grupa zadaniowa rozpoczęła prace mające na celu połączenie tych wszystkich słowników w jeden supertezaurus, czego skutkiem było opublikowanie w 1988 r. *GLBT Controlled Vocabularies and Classification Schemes* – tezausa zawierającego terminy i system klasyfikacji indeksowych dotyczących gejów i lesbijek, którego celem było ujednoczenie terminów używanych do katalogowania materiałów bibliotecznych związanych z osobami ze społeczności LGBTQ+ oraz zmiana lub usunięcie pejoratywnych nagłówków tematycznych w miejscach przechowywania zbiorów w Bibliotece Kongresu (*GLBT Controlled...*, 2024).

W 1992 r. Ellen Greenblatt i Cal Gough opublikowali pierwszy zbiór esejów, których tematem była realizacja potrzeb informacyjnych osób ze społeczności LGBTQ+ zatytułowany *Gay and Lesbian Library Service*. W 1995 r. grupa zadaniowa zmieniła nazwę na Gay, Lesbian, and Bisexual Task Force (dalej: GLBTF). W 1988 r. zaczęto regularnie publikować biuletyn zawierający najważniejsze informacje dotyczące działalności grupy zadaniowej (obecnie pod postacią bloga), z kolei w 1992 r. z inicjatywy GLBTF zorganizowano konferencję pod hasłem „When Sex is the Question, Who Answers?”. Trzy lata później – w trakcie konferencji ALA w Chicago – organizacja świętowała 25. rocznicę powstania. W 1999 r. grupa oficjalnie zyskała status „round table” – okrągłego stołu funkcjonującego w ramach ALA, stojącego na straży interesów osób ze społeczności LGBTQ+ (*Rainbow Round Table...*).

W 2007 r. w ramach ALA rozpoczęła działalność grupa zadaniowa Rainbow Project, której celem jest promowanie obecności literatury LGBTQ+ skierowanej do dzieci i młodzieży w zbiorach bibliotecznych. Grupa została później przemianowana na Rainbow Book List Committee, a do jej głównych zadań należy publikowanie bibliografii adnotowanej zawierającej informacje o publikacjach na tematy bliskie osobom ze społeczności LGBTQ+. W 2010 r. ogłoszono utworzenie nowego organu – Over the Rainbow Committee, którego członkowie mają opracowywać bibliografię książek przedstawiających społeczność LGBTQ+ w pozytywnym świetle i dostarczać bibliotekom informacji, które publikacje warto włączać do swoich zbiorów (*Over the Rainbow...*, 2024).

Od 2019 r. grupa zadaniowa kontynuuje działalność pod szyldem Rainbow Round Table (dalej: RRT). Na stronie stowarzyszenia regularnie publikowane są materiały dostępne dla bibliotekarzy, zawierające spisy bibliograficzne oraz propozycje lektur dla czytelników LGBTQ+. Wydano m.in. następujące zalecenia: *B.2.1.16. Access to Library Resources and Services Regardless of Sex, Gender Identity, Gender Expression, or Sexual Orientation* (=Dostęp do zasobów i usług bibliotecznych bez względu na płeć, tożsamość płciową, ekspresję płciową lub orientację seksualną), *B.2.12. Threats to Library Materials Related to Sex, Gender Identity, or Sexual Orientation* (=Zagrożenia związane z udostępnianiem materiałów bibliotecznych związanych z płcią, tożsamością płciową lub orientacją seksualną oraz *B.3.3. Combating Prejudice, Stereotyping, and Discrimination* (=Zwalczanie uprzedzeń, stereotypów i dyskryminacji) (*B.2 Intellectual...*, 2024).

Dyskusje na temat potrzeb informacyjnych społeczności LGBTQ+ są prowadzone także w szeregach International Federation of Library Associations and Institutions (dalej: IFLA). W ramach 79. kongresu organizowanego pod hasłem „Nieskończone możliwości” (ang. *infinite possibilities*) podjęto starania, by zająć się tą kwestią w sposób długofalowy. Efektem było utworzenie w styczniu 2014 r. grupy dyskusyjnej – „LGBTQ Users Special Interest Group”. Wyrażono przekonanie, że na czele organizacji powinna stanąć osoba ze społeczności LGBTQ+ oraz przyjęto stanowisko, że bibliotekarze powinni odgrywać ważną rolę zarówno w zwalczaniu ignorancji, jak i przemocy wobec osób LGBTQ, a także wspierać szeroki zakres potrzeb informacyjnych społeczności poprzez działania informacyjne oraz zapewnianie bezpiecznej i przyjaznej przestrzeni. Od tej pory kwestia różnorodności na stałe zagościła w przestrzeni bibliotecznej (Montague, 2015).

Wspomniana grupa zadaniowa jako główny cel przyjęła zaspokajanie potrzeb informacyjnych członków społeczności LGBTQ+ związanych z usługami, oprogramowaniem lub zbiorami bibliotecznymi. Istotne jest także zwiększanie świadomości na tematy związane z tą grupą użytkowników, do niedawna ignorowaną lub wręcz niewidoczną. Członkowie organizacji na bieżąco oferują bibliotekarzom narzędzia ułatwiające wdrażanie zmian w swoim najbliższym otoczeniu. Jednocześnie zwraca się uwagę na zmieniającą się rolę bibliotek, które stają się instytucjami wspierającymi, inkluzywnymi i bezpiecznymi dla członków społeczności LGBTQ+. Poprzez takie działania grupa zadaniowa skupiona wokół IFLA pragnie zachęcać do podejmowania rozważań na temat następujących kwestii: zwracanie się do osób ze społeczności LGBTQ+; pozyskiwanie i gromadzenie materiałów adresowanych do osób LGBTQ+ i ich sojuszników (m.in.: literatura, teksty akademickie, materiały informacyjne dla młodzieży i rodzin LGBTQ+ oraz inne publikacje zachęcające do poszerzania wiedzy na temat seksualności i tożsamości płciowej); zwiększanie świadomości na temat osób LGBTQ+ w środowisku bibliotekarskim i wsparcie pracowników bibliotek w zakresie właściwej obsługi użytkowników nieheteronormatywnych oraz dialog mający na celu wsparcie bibliotekarzy i pracowników bibliotek w rozwiązywaniu obaw

zgłaszanych na temat usług bibliotecznych LGBTQ+ (*LGBTQ Users...*, 2024). Jednym z najważniejszych osiągnięć powołanej grupy było założenie bloga, który stanowi ważne źródło informacji dla bibliotekarzy oraz osób zainteresowanych wdrażaniem usług bibliotecznych z myślą o osobach LGBTQ+ (*IFLA LGBTQ...*, 2024).

Poza organizacjami międzynarodowymi, warto przybliżyć działania instytucji o mniejszym zasięgu, jednak tak samo ważnych z punktu widzenia środowiska LGBTQ+. Australian Library and Information Association (dalej: ALIA) jest kolejną organizacją biblioteczną, w ramach której funkcjonuje grupa zadaniowa podejmująca działania na rzecz osób ze społeczności LGBTQ+. W kwietniu 2022 r. swoją działalność rozpoczęła grupa ALIA Rainbow, której głównym celem jest ułatwianie nawiązywania kontaktów oraz wskazywanie możliwości rozwoju zawodowego bibliotekarzom i sojusznikom LGBTQ+. Komitet tworzą wolontariusze i wolontariuszki pracujący w bibliotekach, którzy jednocześnie należą do ALIA. Ważną rolę odgrywa serwis internetowy, na którego stronach publikowane są zasoby przeznaczone dla pracowników australijskich bibliotek. Można tam znaleźć nie tylko materiały fachowe, ale także informacje dotyczące samorozwoju lub pomysły na przeprowadzenie szkoleń przybliżających temat różnorodności i inkluzji. Dodatkowo grupa prowadzi konto w serwisie X, na którym regularnie publikowane są treści tematycznie bliskie osobom ze społeczności LGBTQ+. Wśród wielu informacji znaleźć można przykłady działań włączających, realizowanych przez biblioteki publiczne w Australii (*About. ALIA*, 2024).

Ciekawy przykład stanowi grupa zadaniowa *Légothèque* działająca w ramach *Association des Bibliothécaires de France*, założonego w 1906 r. Powstała w 2012 r., a jej celem jest wspieranie bibliotek i bibliotekarzy w promowaniu różnorodności i inkluzji, walce z cenzurą i dyskryminacją w bibliotekach publicznych oraz tworzeniu bezpiecznej przestrzeni dla imigrantów i uchodźców. W odniesieniu do osób ze społeczności LGBTQ+, misją *Légothèque* jest przede wszystkim wspieranie młodych ludzi, zwłaszcza tych, którzy są ofiarami agresji ze strony rówieśników. Organizowane są różnego rodzaju spotkania, odczyty i seminaria w bibliotekach publicznych, w trakcie których poruszane są najbardziej istotne kwestie dotyczące osób nieheteronormatywnych. Zadaniem organizacji jest także dbałość o właściwy rozwój czytelników bibliotek poprzez oferowanie odpowiednich usług, a zwłaszcza poszerzanie zbiorów o pozycje o tematyce LGBTQ+. Członkowie *Légothèque* oferują także pomoc bibliotekarzom z mniejszych placówek w zakresie promowania zbiorów oraz ich odpowiedniego katalogowania (*Chaimbault-Petitjean*, 2019).

Warto także wspomnieć o powołanym w 2014 r. *Förderverein Centrum Schwule Geschichte* przy *Centrum Schwule Geschichte* (dalej: CSG) – stowarzyszeniu, którego członkowie wspierają różnorodność i inkluzję w niemieckich bibliotekach poprzez zakup literatury specjalistycznej i sprzętu, organizowanie wykładów, wystaw, spotkań i prezentacji popularyzujących wiedzę na tematy bliskie osobom ze społeczności LGBTQ+. *Centrum Historii Gejów* powstało w 1984 r. w Kolonii.

Jest to instytucja stworzona na rzecz osób nieheteronormatywnych, której głównym celem jest ochrona dziedzictwa społeczności LGBTQ+ i przekazywanie wiedzy przyszłym pokoleniom. Placówka prowadzi bibliotekę i archiwum. Dysponuje obszernym zbiorem literatury na temat życia i historii gejų. Służy badaczom, studentom, uczniom, a także zwykłym użytkownikom. Zawiera około 7 tys. tytułów literatury specjalistycznej, non-fiction i beletrystyki, a także blisko 900 tytułów czasopism niemieckich i międzynarodowych. Korzystanie ze zbiorów jest bezpłatne. Z kolei archiwum pełni rolę instytucji dbającej o zachowanie i utrwalenie historii gejų jako dziedzictwa kulturowego Kolonii i Nadrenii Północnej-Westfalii. Zbiory archiwalne obejmują: artykuły z czasopism, oryginalne dokumenty (ulotki, broszury, pisma i plakaty), zapisy narracji świadków historii, dokumenty graficzne, filmy i nagrania (*Das Centrum*, 2024).

Ze względu na podobny profil działalności, warto także wspomnieć o IHLIA. LGBTI Heritage (dalej: IHLIA), która jest niezależną organizacją zlokalizowaną w bibliotece OBA Oosterdok w Amsterdamie. Stowarzyszenie to angażuje się w gromadzenie i udostępnianie informacji na temat społeczności LGBTQ+, ich historii, życia codziennego i kultury. Podobnie jak niemiecka instytucja, prowadzi archiwum, zajmujące się ochroną dziedzictwa kulturowego i wspieraniem różnorodności (*Organisation IHLIA...*, 2024). Organizacja ma także na koncie opracowanie kontrolowanego słownika, zawierającego terminologię specjalistyczną o tematyce LGBTQ+. *Homosaurus* został stworzony w 1997 r. jako holenderski i angielski tezaurus gejų i lesbijek. W 2013 r. Jack van der Wel z pomocą Ellen Greenblatt przekształcił słownik w bardziej inkluzywny i hierarchiczny tezaurus – każdy termin został powiązany z innymi w strukturze hierarchicznej. W 2015 r. Digital Transgender Archive (DTA) stało się jednym z nielicznych archiwów LGBTQ korzystających z pierwszej wersji słownika do opisu zasobów w swoich zbiorach, a rok później powołano w IHLIA komitet redakcyjny, którego zadaniem było nadzorowanie drugiej wersji słownika, zawierającej jeszcze więcej terminów LGBTQ+. We wrześniu 2021 r. powstała trzecia wersja tezaury (*Homosaurus...*, 2024).

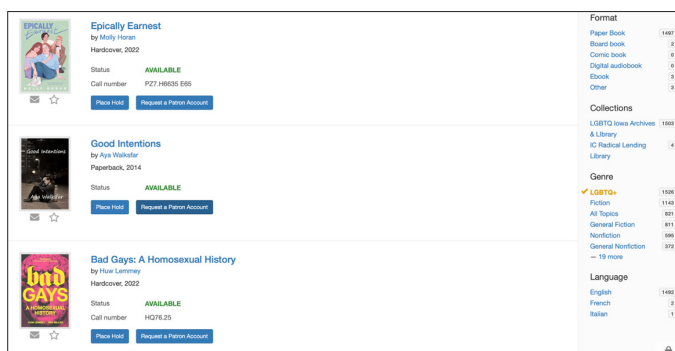
Na uwagę zasługuje także duńska inicjatywa w zakresie wsparcia bibliotecznego LGBTQ+. Stowarzyszenie *Støtteforeningen LGBT+ Biblioteket* (dalej: SBIBL) jest częścią duńskiej Grupy Bibliotecznej LGBT+ – Krajowego Stowarzyszenia na rzecz Gejų, Lesbijek, Osób Biseksualnych i Transpłciowych (LGBT+ Denmark). SBIBL utworzono w 1994 r., a jego misją jest zabezpieczenie finansowe funkcjonowania duńskiej Biblioteki LGBT+, a także zakup literatury i czasopism na jej rzecz. Stowarzyszenie zainicjowało też wydawanie rocznego, adnotowanego wykazu bibliograficznego książek duńskich, które poruszają tematykę związaną z LGBTQ+, który jest również tworzony w postaci bazy danych – obecnie zawiera ona ok. 1500 tytułów. (*Historie Støtteforeningen*, 2024). Tworzone są także wykazy tematyczne, np. poświęcone tęczowym rodzinom, osobom transpłciowym, ale także wiersze czy kryminały. Wspomniana Biblioteka LGBT+ powstawała przez 40 lat. Posiada licznym (ok. 5 tys.

tytułów) zbiór książek i czasopism starszych i nowowydanych w języku duńskim i angielskim. Wypożycza zbiory członkom stowarzyszenia LGBT+ Denmark, a pozostałym czytelnikom materiały udostępniane są w czytelniku (*LGBT+ Library*, 2024).

4. Wybrane przykłady działań włączających

Jak już wcześniej zauważono, ruch na rzecz wspierania różnorodności i otwartości na osoby nieheteronormatywne w bibliotekach zapoczątkowano w Stanach Zjednoczonych. W związku z tym bardzo szybko zaczęły powstawać tam projekty dokumentujące historię i teraźniejszość społeczności LGBTQ+. Są one domeną przede wszystkim tych miast, które są kojarzone z historią walki ruchu LGBTQ+ o swoje prawa: Nowego Jorku (Lesbian Herstory Archives in New York), San Francisco (the GLBT Historical Society in San Francisco), Chicago (the Gerber/Hart Library and Archives in Chicago) czy Los Angeles (the ONE National Gay & Lesbian Archives in Los Angeles) (*LGBTQ IA...*, 2024).

Warto jednak zauważyć oddolne działania na rzecz archiwizacji i gromadzenia zbiorów poświęconych historii tego ruchu społecznego także w mniejszych, bardziej konserwatywnych stanach. Przykładem może być LGBTQ Iowa Archives & Library (dalej: LIAL), którego działalność zainicjowana została w 2020 r. przez społeczność lokalną miasta Iowa. Miejsce to pełni trzy funkcje: biblioteki udostępniającej już ponad 1800 egzemplarzy zbiorów (Rysunek 1), archiwum, które ma za zadanie zbierać, opracowywać i chronić materialne dziedzictwo lokalnej społeczności LGBTQ+, a także udostępniać je do badań, oraz centrum historii mówionej, które służy zapewnieniu widoczności i utrwaleniu historii zbiorowej (*LGBTQ IA...*, 2024). Centrum jest siedzibą dwóch projektów: „Transgender Oral History Project of Iowa” oraz „LGBT Oral Histories of Central Iowa” (*Our Manifesto*, 2024).

Rysunek 1. Fragment katalogu zbiorów biblioteki LIAL

Źródło: [Library Catalog] [online], [23.02.2023] <https://www.librarycat.org/lib/LGBTQIowaLibrary/search/collection/657806?refinegenre=364398>

Podobne inicjatywy pojawiają się także w Polsce, najczęściej jako niewielkie, oddolne działania lokalnych społeczności. Przykładem może być choćby Biblioteka Azyl, która działa przy lubelskiej Galerii Labirynt. Jej inicjatorem jest Filip Kijowski. Obecnie biblioteka ma w swoich zbiorach ponad 1000 publikacji o tematyce LGBTQ+. Prowadzi także działalność wspierającą czytelnictwo (inicjatywa „Q-Books”), integracyjną (spotkania i dyskusje o i dla społeczności LGBTQ+), a także kulturalną (wystawy, warsztaty). W ramach wsparcia społeczności ukraińskiej w 2023 r. rozpoczęto w Azylu cykl rezydencji twórczych dla osób artystycznych LGBTQ+ z Ukrainy (*Biblioteka Azyl*, 2024). Podobne działania, choć może mniej sformalizowane, podejmują lokalne stowarzyszenia queerowe – można tu wspomnieć o koszalińskiej Fundacji na Rzecz Grup Dyskryminowanych Fala Równości, które uruchomiło Integracyjny Klub Czytelniczy. Ma on służyć integracji regionalnego środowiska LGBTQ+ w ramach dyskusyjnych spotkań poświęconych literaturze queer. Lista lektur obejmuje takie tytuły, jak: *Młody Mungo Douglas Stuarta*, *Godność proszę. O transpłciowości, gniewie i nadziei* Mai Heban, *Duchy, których nie chcemy zapomnieć* Masona Deavera, *Moja ukochana i ja* Renaty Lis oraz *Pestka* Lee Lai. Klub jest rozwijany dzięki wsparciu z programu „Społecznik 2022–2024”, inicjatywie Marszałka Województwa Zachodniopomorskiego (*Integracyjny Klub Czytelniczy*, 2024). Stowarzyszenie organizuje także spotkania w ramach akcji „Żywa biblioteka” oraz podejmuje działania artystyczne, wzmacniające i rozwojowe dla społeczności LGBTQ+ (*Różnorodność w akcji...*, 2024). Kluby książki są organizowane także przez inne stowarzyszenia – warto tu wspomnieć o toruńskim Stowarzyszeniu Pracownia Różnorodności, które w ramach działającego w mieście Centrum Wsparcia i Integracji „Równik”, jest miejscem łączącym w sobie funkcję biblioteki, świetlicy i punktu informacyjnego. Dodatkowo organizuje „Równikowy Klub Książki”, poświęcony dyskusjom nad lekturami związanymi z tematyką LGBTQ+. Centrum Równik posiada też niewielką własną bibliotekę, w której znajduje się nieco ponad 150 pozycji (*Na mapie Torunia...*, 2024).

Inicjatywy stowarzyszeń bibliotekarskich przywołane powyżej, a także oddolne ruchy mające na celu świadczenie usług bibliotecznych i archiwalnych dla społeczności LGBTQ+ pokazują jasno, że biblioteki instytucjonalne taką ofertę również powinny posiadać. Poniżej zaprezentowanych zostało kilka bibliotek różnych typów, które takie usługi świadczą.

Jedną z nich jest New York Public Library (dalej także: NYPL), w której działa „Inicjatywa LGBTQ”. Są to szeroko zakrojone działania koncentrujące się wokół widoczności społeczności, ale także usług bibliotecznych jej dedykowanych. Inicjatywa NYPL obejmuje gromadzenie i udostępnianie zbiorów rękopiśmiennych, drukowanych i cyfrowych, udostępnianie materiałów archiwalnych. Zbiory NYPL w tym zakresie są jedną z największych tego typu kolekcji na świecie. Obejmują ponad 100 tys. woluminów, wśród których znaleźć można książki naukowe, popularne, publikacje rzadkie, niskonakładowe czasopisma i ziny, gazety. To także 300

kolekcji archiwalnych, które obejmują listy, rękopisy, zdjęcia, plakaty oraz materiały audiowizualne. Ich liczba sięga setek tysięcy obiektów (*LGBTQ Initiative*, 2024). Poświęcono im odrębną stronę internetową dostępną pod adresem: <https://www.nypl.org/spotlight/pride/research>. Widok jednej z takich kolekcji przedstawiono na Rysunku 2.

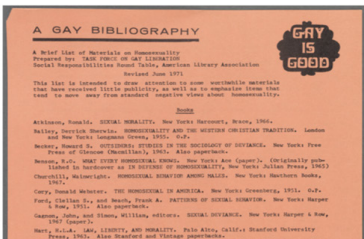
LGBTQIA+ collections in the Manuscripts and Archives division: Personal collections

Introduction to the Guide
Personal collections
Organizational records
Periodicals
Audiovisual materials
Access
Other resources

What are personal papers?

Personal papers are collections of documents and materials, sometimes from individuals or families. They might include letters, diaries, photographs, drawings, printed material, files, financial records, and objects.

Although these are based around the lives of individuals, they often document organizational activities by association; this may be the case when the personal collection documents the activists heavily engaged in political entities.

Pre-Stonewall era collections

Leo Adams papers, 1928–1952
1 linear feet. Both gay and straight correspondents make reference to gay life in the United States in the pre-Stonewall era.

Lockett Ford Ballard papers, 1944–1945, 1967–2000
12.4 linear feet. Correspondence and professional papers of the museum administrator, whose correspondence particularly documents his social life during the early gay liberation movement.

Ted Bloecher papers, 1950–2000
15.5 linear feet. Correspondence, personal journals, writings, theater memorabilia, and reference files reflecting the daily life of an actor and singer in New York City, gay life before and after the Stonewall Riots, and thirty years of UFO research.

During and post-Stonewall era collections

Karen Umminger and Sara Strandman papers, 1992
.67 linear feet. Videotapes, wedding ephemera, and copies of print media document the wedding of this lesbian couple and the controversy it sparked after their wedding announcement appeared in the local newspaper.

Dorothee Gore papers, 1904–1982

Rysunek 2. Jedna z kolekcji udostępnianych przez NYPL

Źródło: *LGBTQIA+ collections in the Manuscripts and Archives division:*

Personal collections [online], [23.02.2024], <https://libguides.nypl.org/c.php?g=1300448&p=9554391>

Usługi NYPL na rzecz osób LGBTQ+ nie ograniczają się wyłącznie do kolekcjonowania i udostępniania zbiorów. Biblioteka oferuje także szereg działań włączających i akcentujących istnienie członków tęczącej społeczności. Można tu wymienić działania kulturalne, aktywistyczne oraz programy wsparcia, związane także z corocznymi obchodami „Miesiąca Dumy” (ang. *Pride Month*). Jedną z inicjatyw aktywistycznych podjętych przez pracowników NYPL był sprzeciw wobec cenzury obyczajowej dotyczącej literaturę LGBTQ+. Zauważono, że rokrocznie rośnie liczba tytułów, które znajdują się w wykazach publikacji objętych zakazem gromadzenia przez biblioteki oraz szkoły (wśród nich wiele z nich to właśnie tęcząca literatura). Odebrano to jako próbę wymazywania z życia społecznego tej grupy i tematyki z nią związanej (*LGBTQ+ Titles...*, 2023). Bibliotekarze NYPL okazali wsparcie społeczności LGBTQ+ poprzez oflagowanie budynków biblioteki oraz uczestnictwo w nowojorskim marszu równości (Rysunek 3).

Rysunek 3. Zdjęcia dokumentujące wsparcie okazane społeczności LGBTQ+ przez pracowników New York Public Library

Źródło: *LGBTQ+ Titles Targeted for Censorship: Stand Against Book Banning* [online] 23.06.2023 [23.02.2024], <https://booksbird.wordpress.com/2019/06/24/new-york-public-library-does-pride>

Jako inny przykład inkluzywnych działań kulturalnych, które odbyły się w przestrzeni NYPL można wymienić także wystawę upamiętniającą 50. rocznicę rewolucji w Stonewall, która miała miejsce w bibliotece w 2019 r. (*Love & Resistance...*, 2019). NYPL włączyła się także w inną akcję zainicjowaną przez członków środowiska LGBTQ+. „Drag Queen Story Hour” (DQSH)² została zapoczątkowana przez aktywistkę i autorkę książek Michelle Tea w San Francisco oraz aktywistów z projektu „RADAR Productions”. Działania w ramach DQSH polegają na promocji czytelnictwa z przekazami o różnorodności. Odbiorcami, do których adresowana jest akcja, są dzieci i ich rodzice; czytającymi są drag queens³, zaś spotkania odbywają się

² Dotyczy to także podobnych akcji znanych pod nazwami „Drag Queen Storytime”, „Drag Story Time” i „Drag Story Hour”.

³ Drag queens to najczęściej geje, cisplciowi mężczyźni (choć jest wiele drag queens o różnych orientacjach seksualnych i tożsamości płciowej), którzy występują na scenach w nocnych klubach i barach. Ubrani w stereotypowe kobiece stroje, z wyszukany makijażem i perukami, zwykle przyjmują ekscentryczną osobowość lub postać, która może służyć jako środek wyrażania własnej osobowości lub pozwala im na scharakteryzowanie różnych cech osobowości w celu rozrywki. Występowanie w dragu niekoniecznie wiąże się z kwestionowaniem własnej tożsamości płciowej. Por. J. O’Brian, *The Psychology of Drag* [online] *Psychology Today*, 30 stycznia 2018 [29.02.2024], <https://www.psychologytoday.com/us/blog/all-things-lgbtq/201801/the-psychology-drag>.

w bibliotekach, szkołach i księgarniach (*What is Drag...*, 2024). Inspiracją dla pomysłu M. Tea, która identyfikuje się jako osoba queerowa, była wizyta w bibliotece dla dzieci z własnym synem – odebrała tę przestrzeń jako miłą, otwartą, ale bardzo heteronormatywną. Kierując się ideą, że biblioteki są dla wszystkich, wymyśliła edukacyjną akcję, która jest inkluzywna, nastawiona na rodziny, i wykorzystuje naturalną ciekawość i otwartość dzieci na świat, pokazując im różnorodność. Takie działania pozwalają na edukację społeczeństwa, wsparcie dla młodych ludzi LGBTQ+ i ich rodzin. Pierwsze tego typu wydarzenie miało miejsce w bibliotece Eureka Valley/Harvey Milk Memorial Branch Library w dzielnicy LGBT Castro w San Francisco (Kuga, 2018). Akcja okazała się sukcesem i zaczęła być regularnie organizowana w innych bibliotekach. Jak wspomniano, spotkania DQSH odbyły się także w filiach dziecięcych New York Public Library. Obawiano się kontrowersji, więc starannie wybrano dzielnice do przewidzianych spotkań oraz poinformowano ewentualnych uczestników o ich delikatnym charakterze, licząc się z możliwością negatywnych reakcji. Ku zaskoczeniu bibliotekarzy i koordynatorów akcji w NYPL nie pojawił się ani jeden negatywny głos w tej sprawie (Lamarche, 2017). Jedną z bibliotekarek filii dziecięcej była zaskoczona pozytywną reakcją rodziców:

Jako bibliotekarka dziecięca zawsze martwię się, czy społeczność będzie otwarta... ale nasi rodzice byli bardzo zapaleni i podekscytowani! Nawet przyszedł do nas rodzic i powiedział: „Jestem bardzo podekscytowany, przyprowadzając moje dziecko [...]”. To jest coś, czego bym nie mogła doświadczyć w moim rodzinnym kraju.

Należy jednak wyraźnie zaznaczyć, że nie wszędzie akcja spotkała się ze zrozumieniem i ciepłym przyjęciem. Dotyczy to zarówno wydarzeń organizowanych w bardziej konserwatywnych stanach i społecznościach USA, jak też w innych krajach. Protesty odbyły się przed bibliotekami w Alabamie, Georgii oraz w Port Jefferson w stanie Nowy Jork. W kilku stanach sprzeciw okazał się skuteczny, skutkując odwołaniem akcji i interwencją władz lokalnych. Zarzuty, jakie pojawiły się w związku z DQSH, dotyczyły seksualizacji dzieci oraz promowania homoseksualizmu. Wywołało to amerykańską dyskusję na temat neutralności i misji bibliotek (Kuga, 2018). Konserwatywne stowarzyszenia chrześcijańskie zwróciły się z petycją do ALA o zaprzestanie promowania wydarzeń z udziałem drag queens. W odpowiedzi ALA potwierdziła swoje wsparcie dla wydarzeń DQSH, stwierdzając, że opiera się działaniom mającym na celu ograniczenie dostępu do informacji i wydarzeń, z którymi chcą zapoznać się użytkownicy bibliotek (Floods, 2019). W reakcji na protesty powstała oficjalna strona, w ramach serwisu internetowego udostępnianego przez ALA, na której udostępniono odpowiedź na zarzuty oraz zasoby edukacyjne i oferujące wsparcie bibliotekom i bibliotekarzom w dalszej realizacji działań inkluzywnych (*Librarians Respond...*, 2024). Podobne wydarzenia były organizowane w innych krajach – w Australii, Kanadzie, Francji czy Niemczech również spotkały się z protestami i wywołały zamieszki (Wooley, 2020; Sage, 2023; Moody, 2024; Factora, 2023). Należy również wspomnieć, że w niektórych przypadkach

zaproprowano i wprowadzono zakazy DQSH. Są one także nielegalne w kilku krajach, w tym na Węgrzech i w Rosji. W Stanach Zjednoczonych został wydany zakaz w stanie Tennessee (potem zablokowany przez sędziego federalnego) (Hensman Kettrey H., Davis A. J., 2023).

Czasami biblioteki włączają się w działania równościowe nie poprzez specjalne – dedykowane społeczności nieheteronormatywnej – akcje, a przez standardy obsługi użytkowników. Takim przykładem może być biblioteka w Trelleborgs (Szwecja), która w 2019 r. otrzymała Certyfikat LGBTQ. Jej pracownicy przeszli szkolenie, by móc obsługiwać osoby z grup społecznych LGBTQ+ (dotyczyły np. stosowania inkluzywnego języka) (*Trelleborgs bibliotek...*, 2024).

Inicjatywy wspierające i włączające społeczność LGBTQ+ zauważalne są również w polskich bibliotekach różnych typów. W 2019 r. w Bibliotece Uniwersytetu Warszawskiego otworzono dla użytkowników kolekcję, która została nazwana Queer Biblioteką – w strefie wolnego dostępu wydzielono zbiór książek z zakresu „Queer Studies” (oznaczony wcześniej już wspomnianym symbolem zaczerpniętym z Klasyfikacji Biblioteki Kongresu „HQ”). Projekt został sfinansowany z budżetu partycypacyjnego UW, a jego celem było przede wszystkim zaktualizowanie i poszerzenie księgozbioru. Jak stwierdził Sebastian Słowiński, autor projektu:

W BUW-ie w tym zakresie mamy dostęp do literatury w dużej mierze przestarzałej, a niekiedy wręcz homo-, bi- i transfobicznej lub po prostu drugorzędnej. Nie możemy natomiast czytać i odnosić się w naszych badaniach i nauce do pierwszorzędnych dzieł klasycznych ani do najnowszych badań (*Biblioteka Queer...*, 2024).

Kolekcja nazwana „Queer Biblioteką” jest co do zasady interdyscyplinarna, wielojęzyczna i dostępna dla wszystkich użytkowników (w przeciwieństwie do zbiorów rozproszonych po bibliotekach poszczególnych wydziałów uczelni).

Wśród inicjatyw na rzecz wsparcia i wzmocnienia osób z tęczącej społeczności przez biblioteki jest dostrzeżenie czerwca jako „Miesiąca Dumy” i organizacja wydarzeń z nim związanych, adresowanych właśnie do członków tej społeczności, ale też sojuszników, rodziców, nauczycieli i każdej osoby, która chce się edukować i poszerzać swoją wiedzę w zakresie akceptacji różnorodności. Wśród tego typu inicjatyw, które warto wymienić są:

- „Tęczowy czerwiec w MeMo”: wydarzenia kulturalno-artystyczne, które odbywały się w czerwcu 2023 r. w mediatece MeMo (Filii nr 29 Biblioteki Miejskiej w Łodzi (*Tęczowe MeMo...*, 2023); zorganizowano wówczas warsztaty wykorzystujące różne techniki plastyczne, a także panel dyskusyjny – „Jak wspierać dorastające osoby LGBTQ+?”; spotkanie „ABC tranzycji”, czytanie dla dzieci – „Teatr Rajstopy i przyjaciele”, wydarzenie „The Library is Open!/ Pride Party” (*Mediateka MeMo...*, 2024).
- „Dzień Dumy w bibliotece”: cykl wydarzeń, które odbyły się 16 czerwca 2023 r. w Bibliotece z Pasją (jednej z filii Biblioteki Gdynia); przeznaczone były one dla osób powyżej 15. roku życia i obejmowały wykład, spotkanie

autorskie, panel dyskusyjny oraz warsztaty szydełkowych amigurumi; biblioteka przybliżyła także na swojej stronie internetowej kontekst i historię „Miesiąca Dumy” oraz zamieściła na niej listę polecanych lektur związanych z tematem (*Aktualności...*, 2023).

Czasem „Miesiącowi Dumy” towarzyszą drobne wspierające gesty ze strony bibliotek – w czerwcu 2023 r. Biblioteka Publiczna m.st. Warszawy, włączając się w działania „Warszawskiego Miesiąca Równości”, zamieściła na swojej stronie internetowej informację na temat „Miesiąca Dumy” oraz listę lektur o tematyce LGBTQ+. Na liście znalazły się zarówno literatura popularnonaukowa, jak i powieści, opowiadania oraz pamiętniki (*Warszawski Miesiąc...*, 2024).

5. Podsumowanie

Biblioteki są, a przynajmniej powinny być, miejscem bezpiecznym i inkluzywnym dla wszystkich chcących korzystać z ich usług, w tym także mniejszości, których obecność w społeczeństwie przez ostatnie lata była konsekwentnie wymazywana. Osoby ze społeczności LGBTQ+ nie są typowym rodzajem czytelników o szczególnych potrzebach. Działając z myślą o nich, warto mieć na względzie ich wieloletnie wykluczanie, traktowanie na równi z zaburzeniami seksualności i dewiacjami, nieumiejętnie stosowany inkluzywny język lub jego brak. Powyższe zaniechania sprawiły, że środowisko osób LGBTQ+ zaczęło samodzielnie budować miejsca i wydarzenia, które tradycyjnie są organizowane przez biblioteki dla innych grup użytkowników. Działalność taką opisano na wybranych przykładach w niniejszym tekście. Wydaje się, że ważne jest zatem kierowanie usług bibliotek różnych typów w stronę tych użytkowników – gromadzenie odpowiedniego księgozbioru historycznego, naukowego, beletrystycznego, przeznaczonego dla odbiorców z różnych grup wiekowych i o różnych potrzebach. Największą kontrowersję wśród usług bibliotecznych kierowanych do środowiska LGBTQ+ wzbudzają spotkania i wydarzenia organizowane przez biblioteki, szczególnie z udziałem członków społeczności. Pojawiają się głosy o potrzebie neutralności bibliotek i braku ich zaangażowania w akcje ideologiczne oraz światopoglądowe. Wydaje się jednak, że rezygnacja z usług dla każdej grupy użytkowników byłaby błędem, przeczyłaby zarówno podstawom, na których zbudowane są biblioteki – edukacji, otwartości i nastawieniu na dialog – a także obrazowi współczesnego trzeciego miejsca, w którym każdy może czuć się sobą i znajduje odpowiednią ofertę. Taką postawę prezentują też największe międzynarodowe i opiniotwórcze organizacje bibliotekarskie, które udzielają wsparcia bibliotekom angażującym się w usługi świadczone społeczności LGBTQ+, jak i sprzeciwiające się odgórną polityce cenzury dotyczącej dużej części księgozbiorów, które traktują o ich istnieniu, akceptacji, historii oraz różnorodności i prawach człowieka.

Bibliografia

- 1969: *The Stonewall Uprising* (2024). [online] [21.02.2024], <https://guides.loc.gov/lgbtq-studies/stonewall-era>.
- B.2 *Intellectual Freedom (Old Number 53). About ALA* (2024). [21.02.2024], <https://tinyurl.com/3pxpy3pw>.
- About. ALIA (2024). [online] [21.02.2024], <https://rainbow.alia.org.au/about>.
- Aktualności/Dzień Dumy w Bibliotece (2023). [online] [26.02.2024], <https://bibliotekagdynia.pl/pl/artykuly/dzien-dumy-w-bibliotece>.
- Barbara Gittings. *LGBT 50th Anniversary July 4, 2015* (2015). [online] [21.02.2024], <https://lgbt50.org/barbara-gittings>.
- Biblioteka Azyl (2024). [online] [23.02.2024], <https://labirynt.com/bibliotekaazyl>.
- Biblioteka Queer w BUW (2024). [online] [26.02.2024], <https://partycypacyjny.uw.edu.pl/course/view.php?id=92>.
- Biblioteka Queer w BUW-ie! (2022). [online] [26.02.2024], <https://rownowazni.uw.edu.pl/biblioteka-queer-w-buw-ie>.
- Chaimbault-Petitjean T. (2019). *Working on LGBTQ+ issues in a library association: the French Légothèque working group* [online] [21.02.2024], <https://library.ifla.org/id/eprint/2820/1191-chaimbault-en.pdf>.
- Das Centrum (2024). [online] [21.02.2024], <https://www.csgkoeln.org>.
- Factoria J. (2023). *In Ontario, Butch Bikers Formed a Human Chain to Protect a Drag Queen Story Hour* [online] Them [29.02.2024], <https://www.them.us/story/butch-bikers-protect-drag-queen-story-hour>.
- Floods A. (2019). *Protest seeks to stop US libraries supporting Drag Queen Story Hour* [online] The Guardian [21.02.2024], <https://www.theguardian.com/books/2019/aug/07/protest-seeks-to-stop-us-libraries-supporting-drag-queen-story-hour>.
- GLBT Controlled Vocabularies and Classification Schemes (2024). [online] [21.02.2024], <https://www.ala.org/rt/rrt/popularresources/vocab>.
- Hensman Kettrey H., Davis A. J. (2023). *Tennessee's drag ban rehashes old culture war narratives* [online] The Conversation [29.02.2024], <https://theconversation.com/tennessees-drag-ban-rehashes-old-culture-war-narratives-201623>.
- Historie Støtteforeningen (2024). [online] [23.02.2024], <https://stf-lgbt-bibl.dk/lgbt-stotteforening-bibliotek/historie>.
- Homosaurus Vocabulary Site (2024). [online] [23.02.2024], <https://homosaurus.org/about>.
- IFLA LGBTQ Users Special Interest Group (2024). [online] [21.02.2024], <https://iflalgbtqusers.wordpress.com>.
- Integracyjny Klub Czytelniczy (2024). [online] [23.02.2024], <https://www.falarownosci.org/integracyjny-klub-czytelniczy>.
- Kuga M. (2018). *Some Libraries Are Facing Backlash Against LGBT Programs — And Holding Their Ground* (2024). [online] BuzzFeed [29.02.2024], <https://www.buzzfeednews.com/article/mitchellkuga/librarians-drag-queen-story-hour-lgbt-safe-spaces>
- Lamarche U. (2017). *Drag Queen Story Hour Puts the Rainbow in Reading* [online] The New York Times [29.02.2024], https://www.nytimes.com/2017/05/19/style/drag-queen-story-hour-puts-the-rainbow-in-reading.html?_r=0.

- LGBTQ IA Archives & Library: About* (2024). [online] [23.02.2024], <https://lgbtqiowa.org/about>.
- LGBTQ Initiative* (2024). [online] [23.02.2024], <https://www.nypl.org/lgbtq-initiative>.
- LGBT+ Library* (2024). [online] [23.02.2024], <https://lgbt.dk/en/lgbt-library>.
- LGBTQ+ Titles Targeted for Censorship: Stand Against Book Banning* (2023). [online] [23.02.2024], <https://www.nypl.org/blog/2023/06/23/lgbtq-titles-targeted-censorship-stand-against-book-banning>.
- LGBTQ Users Special Interest Group* (2024). [online] [21.02.2024], <https://www.ifla.org/units/lgbtq>.
- Libraries Respond: Drag Queen Story Hour* (2024). [online] [dostęp: 29 lutego 2024]. Dostępny w WWW: <https://www.ala.org/advocacy/libraries-respond-drag-queen-story-hour>.
- Libraries Respond: Services to LGBTQIA+ People* (2024). [online] [21.02.2024], <https://www.ala.org/advocacy/diversity/librariesrespond/Services-LGBTQ>.
- Love & Resistance: Stonewall 50* (2019). [online] [23.02.2024], <https://www.nypl.org/events/exhibitions/stonewall50>.
- Mediateka MeMo: Galerie* (2024). [online] [26.02.2024], <https://memo.lodz.pl/galerie>.
- Mildner P., Zgorzelska M. (2016). *Kształtowanie więzi czytelnik – biblioteka* [w:] *Biblioteka na miarę – przestrzeń, zasoby, usługi*, pod red. M. Świrad i B. Żmigrodzkiej, Wrocław, s. 28.
- Montague R. A. (2015). *Leading and Transforming LGBTQ Library Services* [online] [21.02.2024], <https://library.ifla.org/id/eprint/1288/1/128-montague-en.pdf>.
- Moody O. (2023). *Drag queen storytime ignites German culture war* [online] The Times [29.02.2024], <https://www.thetimes.co.uk/article/drag-queen-storytime-ignites-german-culture-war-6bgdkbvkz>.
- Morawiec B. M. (2019). *Biblioteka w Trelleborgs w Szwecji otrzymała certyfikat LGBT* [online] *Lustro Biblioteki* [27.02.2024], <https://lustrobiblioteki.pl/2019/10/biblioteka-w-trelleborgs-w-szwecji-otrzymala-certyfikat-lgbt>.
- Na mapie Torunia pojawił się Równik, bezpieczna przystań dla osób LGBT+* (2024). [online] [23.02.2024], <https://queer.pl/news/205204/na-mapie-torunia-pojawil-sie-rownik-bezpieczna-przystan-dla-osob-lgbt>.
- O'Brian J. (2018). *The Psychology of Drag* [online] *Psychology Today* [29.02.2024], <https://www.psychologytoday.com/us/blog/all-things-lgbtq/201801/the-psychology-drag>.
- Organisation IHLIA* (2024). [online] [21.02.2024], <https://ihlia.nl/en/about-us/organisation>.
- Our Manifesto* (2024). [online] [23.02.2024], <https://lgbtqiowa.org/lial-manifesto>.
- Over the Rainbow Book List Committee* (2024). [online] [21.02.2024], <https://www.ala.org/rt/rrt/about/committees/glb-otr>.
- Rainbow Round Table History Timeline* (2024). [online] [21.02.2024], <https://www.ala.org/rt/rrt/about/history>.
- Różnorodność w akcji: koszalińskie spotkania i dialogi* (2024). [online] [23.02.2024], <https://www.falarownosci.org/services-1>.
- Sage A. (2023). *Drag queens barred from reading to children in French library* [online] The Times [29.02.2024], <https://www.thetimes.co.uk/article/drag-queens-barred-from-reading-to-children-in-french-library-bxp2h0pzh>.
- Tęczowe książki* (2024). [online] [23.02.2024], <https://docs.google.com/spreadsheets/d/1zyqrnMooLwC7YF8ujhxe4eTuYp37nR27z3PbbQDV0gg/htmlview>.

- Tęczowe MeMo. Panel dyskusyjny: Jak wspierać dorastające osoby LGBTQ+?* (2023). [online] [26.02.2024], <https://biblioteka.lodz.pl/wydarzenia/teczowe-memo-panel-dyskusyjny-jak-wspierac-dorastajace-osoby-lgbtq>.
- Trelleborgs bibliotek är HBTQ-certifierat* (2024). [online] [27.02.2024], <https://bibliotek.trelleborg.se/sv/trelleborgs-bibliotek-%C3%A4r-hbtq-certifierat>.
- What is Drag Story Hour?* (2024). [online] [29.02.2024], <https://www.dragstoryhour.org/about>.
- Wooley S. (2020). *Protesters surround drag queen reading event at library in Melbourne's west* (2024). [online] 7News [29.02.2024], <https://7news.com.au/news/vic/protesters-surround-drag-queen-reading-event-at-library-in-melbournes-west-c-659729.amp>.
- Warszawski Miesiąc Równości* (2024). [online] [21.02.2024], <https://www.koszykowa.pl/dla-czytelnikow/home/archiwum/17-wydarzenia-kulturalne/5405-warszawski-miesiac-rownosci>.
-

The activity of libraries and library organisations in support of inclusivity and diversity in relation to the LGBTQ+ community

Abstract

Thesis/purpose of the article: The subject of the article is the activities of library associations and public libraries in promoting inclusivity and openness to the problems of people from the LGBTQ+ community. The aim is to present selected initiatives undertaken to support non-heteronormative people and to present public libraries as institutions playing an essential role in promoting diversity.

Method: The multiple case study method was used to review activities undertaken within the most important library associations and organisations and to draw attention to exemplary activities initiated by public libraries in Poland and abroad.

Results: The analysis revealed that issues related to promoting diversity in libraries in relation to people from the LGBTQ+ community are increasingly becoming the subject of interest for members of library associations operating both at local and international levels. According to their recommendations, more and more public libraries have decided to expand their activities with all kinds of events promoting openness and inclusiveness among the local community.

Conclusions: Libraries' activities beyond the catalogue of typical library services require a deeper analysis. Libraries have a chance to play an essential role in promoting appropriate attitudes and fighting prejudice, especially towards non-heteronormative people, which is of exceptional importance in Poland – a country where, in recent years, people from the LGBTQ+ community have repeatedly become the target of attacks by the ruling party, representatives of the Polish government or head of state.

Keywords

Diversity. Inclusivity. LGBTQ+. LGBTQ+ community. Libraries. Organisations.

PRZEMYSŁAW KRYSIŃSKI, doktor nauk społecznych w dyscyplinie nauki o komunikacji społecznej i mediach, adiunkt w Instytucie Badań Informacji i Komunikacji Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Interesuje się cyfrowymi usługami publicznymi, dezinformacją i fact-checkingiem, partycypacyjną rolą instytucji GLAM w kształtowaniu potencjału inteligentnych miast, zjawiskiem inkluzywności w bibliotekach oraz działaniami bibliotek podejmowanymi z myślą o osobach ze społeczności LGBTQ+. Współtwórca praktycznych kursów e-learningowych, m.in. „Bibweb” (realizowany przez Fundację Bertelsmanna, Bibliotekę Uniwersytecką w Warszawie, Komisję Wydawnictw Elektronicznych SBP EBIB oraz Instytut INiB UMK) i „Login: biblioteka” (realizowany na potrzeby Programu Rozwoju Bibliotek, przy udziale Fundacji Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego, Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności oraz Fundacji Billa i Mellindy Gates). Autor wielu prac naukowych, w tym monografii pt. „Smart city w przestrzeni informacyjnej”, poświęconej rozwiązaniom smart wdrażanym w inteligentnych miastach w Polsce i poza jej granicami.

NATALIA PAMUŁA, doktorka nauk społecznych w dyscyplinie nauki o komunikacji społecznej i mediach, adiunktka w Instytucie Badań Informacji i Komunikacji Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Interesuje się wyszukiwaniem informacji w środowisku cyfrowym, otwartą nauką, grami i grywalizacją w edukacji informacyjnej, mediami społecznościowymi jako środowiskiem informacyjno-komunikacyjnym. Współtwórczyni praktycznych kursów e-learningowych, m.in. „Bibweb” (realizowany przez Fundację Bertelsmanna, Bibliotekę Uniwersytecką w Warszawie, Komisję Wydawnictw Elektronicznych SBP EBIB oraz Instytut INiB UMK) i „Login: biblioteka” (realizowany na potrzeby Programu Rozwoju Bibliotek, przy udziale Fundacji Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego, Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności oraz Fundacji Billa i Mellindy Gates). Autorka wielu prac naukowych, w tym monografii pt. „Ukryty Internet jako przedmiot edukacji informacyjnej”. Wieloletnia współpracowniczka *The Directory of Open Access Journals*.

Kontakt do autorów:

krys@umk.pl

napa@umk.pl

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

Instytut Badań Informacji i Komunikacji

ul. Bojarskiego 1, Toruń

